

 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-222-228>

 <https://orcid.org/0000-0002-8535-8727>

КОЖЕВНІКОВА Лариса

кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри музичного мистецтва і методики навчання,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: lora23kozkh@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-6148-901X>

МАЛАШЕВСЬКА Ірина

докторка педагогічних наук, професорка кафедри музичного мистецтва і методики навчання,
Університет Григорія Сковороди у Переяславі
e-mail: artmal7@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-7821-3047>

ЗАХАРЧЕНКО Алла

старша викладачка кафедри музичного мистецтва і методики навчання,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі
e-mail: zah1970alla@gmail.com

УДК 373.3/.5.018.54:7]:159.954(045)

**ХУДОЖНЬО-ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ САМОВИРАЖЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

У статті досліджено художньо-творчу діяльність, яка формує здатність особистості до емоційного, інтелектуального та естетичного сприймання навколишньої дійсності, набуття досвіду та пізнання себе через взаємодію з різними видами мистецтва.

Розкрито сутність особистісно орієнтованого підходу до організації художньо-творчої діяльності учнів в закладах загальної середньої та спеціалізованої мистецької освіти, який сприяє активізації творчого потенціалу учнів для цілісного, відкритого пізнання дійсності.

Зазначено, що особистісно орієнтований підхід до організації художньо-творчого самовираження учнівської молоді спрямований на забезпечення саморозвитку, формування художньо-

творчого асоціативного мислення. пізнання себе та самовизначення через взаємодію з різними видами мистецтва, набуття досвіду емоційного переживання, навичок художньо-естетичної діяльності.

Запропоновані методики формують мотивацію до навчання, сприяють успішній самореалізації особистості, відкривають шлях удосконаленню практики, внесенню інноваційних перетворень у методику викладання музичного мистецтва.

Ключові слова: *художньо-творча діяльність; особистісно орієнтований підхід; загальна середня мистецька освіта; спеціалізована мистецька освіта; художньо-творче асоціативне мислення; творче самовираження.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Трансформаційні процеси, які відбуваються в освітній галузі, спрямовані на створення відповідного середовища, в якому учнівська молодь набуває ключових компетентностей, необхідних для подальшої успішної самореалізації в різних сферах життєдіяльності. Важливим складником системи формування нового змісту освіти є чітке бачення результатів педагогічного партнерства «учень – вчитель», в основі якого відповідні здатності, навички, способи мислення.

Мистецька освіта, як загальна так і спеціалізована, безпосередньо пов'язана із перетвореннями, які відбуваються в умовах інформаційного, соціально-культурного життя сьогодення. Здатність особистості до емоційного, інтелектуального та естетичного сприймання навколишньої дійсності, набуття досвіду та пізнання себе через взаємодію з різними видами мистецтва стає сферою активних наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічний аспект розвитку творчої особистості учнівської молоді розкривається в наукових дослідженнях І. Беха, І. Зязюна, В. Паламарчук, В. Рибалки, О. Савченко, М. Скаткіна. Шляхи реформування змісту, методів, форм сучасної музичної освіти та перспективи її подальшого розвитку окреслено в працях С. Горбенка, О. Лобової, Л. Масол, Г. Падалки, О. Отич, О. Ростовського, О. Рудницької та ін. Психолого-педагогічні дослідження підкреслюють вагомість художньо-практичної діяльності як засобу творчого самовираження особистості (Н. Матейко, В. Моляко, Р. Стенберг та інші); художня творчість виступає засобом для творчої самореалізації учнівської молоді (Р. Арнхейм, Н. Лейтес та інші); сприймання художніх образів різних видів мистецтв, ціннісне ставлення та діяльнісне самовираження впливають на формування комплексу художньо-естетичних компетентностей: предметних, міжпредметних, галузевих (Л. Масол, Н. Миропольська, О. Комаровська, В. Рагозіна, Л. Хлебникова та інші). Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про посилення уваги до проблеми здійснення особистісно орієнтованого навчання у вітчизняній та зарубіжній педагогіці (Н. Тимошук, К. Роджерс та інші).

Мета статті – розкрити сутність художньо-творчої діяльності, особистісно орієнтованого підходу до творчого самовираження особистості в закладах загальної середньої та спеціалізованої мистецької освіти.

Матеріал та методи дослідження. Дослідницька діяльність здійснювалась на основі аналізу наукової психологічної, мистецько-педагогічної літератури. Використовувались теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, систематизація.

Виклад основного матеріалу.

Художня творчість виступає вагомою складовою розвитку особистості. Ефективним шляхом формування почуттєвої сфери учнівської молоді є залучення її до творчої діяльності, яка включає зображувальну, музичну, театралізовану, художньо-мовну діяльність. Ці види діяльності сприяють емоційному збагаченню особистості, виникненню почуття радості, захоплення та натхнення. Прояв таких почуттів в юному віці стимулює здатність до творчості.

Науковці дотримуються думки, що здібності до творчості є характеристикою кожної особистості і не вважати ознакою особливої обдарованості. Наявний творчий потенціал вимірюється не лише новизною і вагомістю предметів-результатів творчої діяльності, а й позитивними змінами внутрішньо особистісної структури суб'єкта творчості, які можуть проявитися у процесі творчої самореалізації (Міцциха, 2007).

Універсальність творчого самовираження індивіду полягає в мотивації до самореалізації і наявності арсеналу різних інструментів для максимального розкриття його природних сил; забезпеченні ефективного пізнання світу на рівні активної взаємодії з предметами, природою, мистецтвом, іншими людьми, самою собою та високої продуктивності; досягненні успіху і переживанні задоволення від процесу і результату; забезпеченні постійного саморозвитку особистості дитини (Шульга, 2020).

Поняття «художня творчість» досліджується науковцями (М. Киященко, Л. Левчук, В. Панченко та ін.) у кількох аспектах. У естетичному її значенні як творчість, що діє «за законами краси», у психологічному – як діяльність, що знаходить вираження у створенні творів мистецтва або творчому їх виконанні.

В останні роки вивчення закономірностей художньої творчості все активніше пов'язують з художнім сприйманням мистецтва. Така тенденція спостерігається у сучасних наукових дослідженнях в педагогічній науці, зокрема у педагогіці мистецтва (Л. Масол, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька). Творчо-діяльнісне самовираження відкриває перед особистістю широкий простір для самореалізації, розвитку яви та розуміння власних емоцій. Завдяки мистецтву людина вчиться критично мислити, креативно вирішувати

проблеми й розвивати чутливість до сприйняття краси навколишнього світу.

Творча самореалізація трактується науковцями (Т. Піроженко, Л. Шульга) як свідомий, безперервний, цілеспрямований процес максимального розкриття інтелектуальних, фізичних, духовних сил особистості, який здійснюється за внутрішньою потребою особистості, є невіддільною від активної діяльності і практичного життя, що забезпечується повною мірою художньою діяльністю (Шульга, 2020).

Важливим чинником для розквіту творчості та обдарованості є саме діяльність, в якій проявляються здібності. Процес розкриття творчих здібностей в художньо-практичній діяльності спрямований на забезпечення саморозвитку, формування художньо-творчого асоціативного мислення із позицій відкритості, співтворчості.

Взаємозв'язок самовираження, саморозвитку особистості є найбільш ефективним тоді, коли спостерігається гармонійне поєднання внутрішніх задатків, мотивів певної діяльності та зовнішнього середовища. З огляду на це, актуалізується особистісно орієнтований підхід до творчого самовираження учнівської молоді, який сприяє формуванню мистецьких компетентностей та реалізації завдань Нової української школи (НУШ поради́к, 2017). Основою реалізації такого підходу є новий тип відносин між педагогом й учнем, який передбачає створення умов для продукування процесів активного творення особистістю знань; взаємну допомогу та співробітництво, спільне, творче освоєння світу. Діалогічна взаємодія між індивідом, природою, мистецтвом, навколишнім світом ґрунтується на ідеї самоорганізації та визначенні необхідності не нав'язувати, а сприяти розкриттю власних тенденцій розвитку.

Сутність особистісно орієнтованого підходу ґрунтується на гуманістичній теорії, що розглядає дитину як цілісну особистість. Застосування цього підходу передбачає перерозподіл суб'єктивних повноважень, сприяє розвитку суб'єктивних відношень в освітньому процесі між вчителем і учнем.

Технологічний арсенал особистісно орієнтованого підходу становлять методи й прийоми, такі як: діалогічність, діяльнісно-творчий характер, спрямованість на підтримку індивідуального розвитку, надання учням необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості, способів навчання, поведінки.

Таким чином, особистісно орієнтоване навчання – це суб'єкт-суб'єктивна взаємодія вчителя і учня, метою якої є засвоєння предметних знань, формування відповід-

них умінь та навичок, як засобу саморозвитку особистості, становлення її як суб'єкта діяльності, формування необхідних компетентностей. Провідними засадами є самоцінність особистості, глибока повага та емпатія до неї, врахування її індивідуальності. Визнання учня ключовою фігурою всього освітнього процесу – це і є особистісно орієнтована педагогіка.

Художньо-педагогічна система є надзвичайно складною, багатогранною і суперечливою, особливо щодо взаємодії внутрішніх і зовнішніх детермінант: духовно-естетичного розвитку і саморозвитку, виховання і самовиховання. Особистість пізнає світ і себе в ньому не лише в межах набутого соціального досвіду, але й у широкому полі життєвих цінностей і смислів, загального світовідчуття, світобачення, світорозуміння (Масол, 2006).

Діалог виступає основною формою живого, реального спілкування учня і твору мистецтва, що дає йому можливість установити діалог зі світом духовних цінностей, зрозуміти художнє «Я» твору, авторське ставлення до світу, спектр його цінностей, відчутти своє творче «Я». Урок музичного мистецтва включає в себе різні види музичної діяльності учнів: слухання музики, проведення аналізу інтерпретації музичного твору, спів, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах, творчу імпровізацію тощо. Для уроків музичного мистецтва характерна особлива емоційна атмосфера, що цілком природно і необхідно, адже музика – «мова почуттів». Вона хвилює, викликає в учнів певні настрої. Отримані враження посилюються під впливом учителя, який передає свої почуття не тільки у виразному виконанні твору, але і в слові, міміці, жестах. Концентруючи увагу учнів на звучанні музики і розвиваючи їхню уяву, він допомагає їм увійти в світ музичних образів, яскраво відчутти їхню виразність (Арістова, 2014).

Віковою особливістю учнівського періоду є також його поліхудожня природа, яка обдаровує кожну дитину здатністю інтегровано сприймати різні види мистецтв, завдяки чому відбувається активізація почуттєвого й асоціативного сприйняття.

Здатність і вмотивованість до сприймання художніх образів різних видів мистецтв, діяльнісного самовираження впливають на формування художньо-образного асоціативного мислення, емоційного інтелекту тощо.

Мова музики відрізняється від мови інших видів мистецтва високим ступенем узагальненості і абстрактності. Специфічна інтонаційна основа музики передбачає організацію звуків таким чином, щоб вони

викликали у виконавців, слухачів певні асоціації й уявлення.

Асоціативно-образне мислення в контексті музичної педагогіки розглядається як своєрідний універсальний механізм цілісного сприйняття і відображення об'єктів пізнання за допомогою художніх образів, що тісно пов'язані між собою за принципом асоціювання (уподібнення, співвіднесення, зіставлення), які мають смислове навантаження в композиційній структурі твору.

Асоціації активізують образне мислення, емоції, творче ставлення до виконання. Музичне виконання – це жива розповідь. Його зміст здобувається з життєвих переживань, вражень, природи, мистецтва, історичного оточення. У кожному творі знаходиться щось таке, що пов'язує виконавця з реальним життям. Неможливо уявити собі музику заради музики, без людських переживань.

Активна творча уява, асоціативне мислення – це завжди самостійне створення нових, оригінальних образів. У творчому виконавському акті об'єднуються образна інтерпретація, технічна реалізація та сприйняття музичного твору.

Проблема сприйняття музики – одна з найбільш складних проблем, через суб'єктивність цього процесу. На ранніх етапах навчання особистість має бути залучена до захоплюючого процесу образного декодування твору, пов'язаного із сприйняттям творів мистецтва.

Аналіз сучасних досліджень з даної проблеми свідчить, що:

- повноцінне сприйняття музики вимагає роботи асоціативної, рухової, слухової та логічної пам'яті;
- процес сприйняття музики передбачає роботу інтуїтивного, логічного, практичного, теоретичного і образного, асоціативного мислення;
- взаємозв'язок органів почуттів в процесі сприйняття стимулює роботу уяви;
- процес сприйняття музики стимулює роботу головного мозку, який відповідає за кодування інформації в мовній формі та розвиває навички побудови асоціативних ланцюжків (Науменко, 2015).

Розвивати музичне сприйняття – це значить перейматися почуттями й настроями, які втілені композитором за допомогою спеціальним чином організованих звуків, включати слухача в процес активної співтворчості і співпереживання ідей і образів, виражених мовою невербальної комунікації. Окрім того, це розуміння засобів музичної виразності, за допомогою яких (композитор, виконавець) досягає особли-

вого естетичного ефекту впливу на особистість.

Загальноприйнятою є думка, що мистецтво є головний психоемоційний чинник впливу на підростаюче покоління, який найбільш природно і тонко торкається найрізноманітніших сторін чутливої дитячої душі.

Чимало наукових розвідок у сфері педагогіки та психології присвячені розвитку емоційного інтелекту. Означена дефініція визначається як здатність особистості усвідомлювати та керувати власними емоціями та емоціями інших людей. Усвідомлення та керівництво власними емоційними станами є запорукою психічного та фізичного здоров'я індивіда. Особистості з високим рівнем емоційного інтелекту вирізняються емпатією, співчутливим ставленням до інших людей.

Емоційна саморегуляція – це розуміння природи емоцій, уміння розпізнавати їх і здатність володіти собою. Саморегуляція дає змогу досягати мети, уникати багатьох проблем, зберігати психологічну рівновагу і приймати зважені рішення за будь-яких обставин (Савенішева, 2019).

Саморегуляція може здійснюватися за допомогою чотирьох основних засобів, використаних окремо або в різних сполученнях: вплив слова, уявного образу, управління м'язовим тонусом та глибоким диханням.

Унаслідок саморегуляції досягається три основних ефекти:

- заспокоєння (усунення емоційної напруги);
- відновлення (послаблення проявів втоми);
- активізація (підвищення психофізіологічної реактивності).

Своєчасна саморегуляція є своєрідним психогігієнічним засобом, що запобігає перенапруженню, сприяє відновленню сил, нормалізує емоційний фон діяльності, а також посилює мобілізацію ресурсів організму (Савенішева, 2019).

Зазначені особливості детермінують використання синтезу різних видів мистецтв у процесі художньо-творчої діяльності. Це безумовно сприяє збагаченню емоційного досвіду, активному комплексному пізнанню об'єктів краси, створенню синтетичного художнього образу, збагаченню його різноманітними почуттєвими враженнями, мотивації до творчого самовираження. Розвиток у дітей чуттєвого сприймання світу і формування в них естетичного ставлення до нього здійснюється через: розвиток зда-

тності помічати, відчувати і розуміти красу в навколишньому світі; формування культури сприймання об'єктів краси (природи, людини, мистецтва, предметів побуту) і чуттєвого відгуку (здивування, захоплення, милування, радості) в процесі художньо-творчої діяльності (дослідження, гри, фантазування, імпровізації), формування здатності до «входження» в образ, розвиток здатності виражати особисте ставлення до світу власною творчістю: словом, кольором, малюнком.

Різні види мистецтва впливають на розвиток особистості по-різному, адже кожен з них активує особливі аспекти творчого мислення та самовираження. Зокрема, живопис і графіка сприяють розвитку візуального мислення, уяви та уваги до деталей. Вони допомагають глибше сприймати кольори, форми та композицію, що збагачує світогляд. Музика впливає на емоційний стан і сприяє формуванню емоційного інтелекту. Гра на музичних інструментах розвиває координацію, а слухання музики допомагає розслабитися чи зосередитися. Театр та кіно формують емпатію; акторська гра розвиває комунікаційні навички та здатність до імпровізації та інше.

У контексті нашої проблеми досить цікавими є авторські методики, які формують мотивацію до навчання, викликають неабиякий інтерес до музичного мистецтва, сприяють успішній самореалізації особистості, відкривають шлях удосконаленню практики, внесенню інноваційних перетворень у методику викладання. Зокрема, серед сучасних наукових досліджень Г. Стець вирізняє методику викладання музичного мистецтва Є. Плющик. Особистісно орієнтований підхід до організації художньо-творчого самовираження учнівської молоді, тісна взаємодія інтонації слова, сталих інтонаційних моделей музики, ритмоформул у співі, танці сприяє розвитку музичного слуху та мовлення, пізнання себе та самовизначення. Загальновідомо, що евризмія – це розвиток творчих здібностей особистості через навчання імпровізації, тобто створення власного музичного образу. Базуючись на методиці евризмії Р. Штайнера авторкою розроблено та впроваджено у навчальний процес такі види роботи: ладоінтонаційна – передбачає використання релятивної системи для встановлення тісних умовно-рефлекторних зв'язків, вивчення інтервалів; метроритмічна – базується на вивченні ритмоформул; логопедична робота побудована на інтонаційних моделях, вправах для розвитку рухливості

м'язів язика; інтонаційне читання передбачає виконання інтонацій, що позначені над рядками вірша, відповідними рухами рук, голови, тулуба; рухова робота ґрунтується на вивченні танцювальних елементів українського народного танцю, рухів на опанування простору приміщення (Шульга, 2020).

Досить цікавим, на наш погляд, є напрямок творчої діяльності, що передбачає вивчення різноманітних шумових звуків і виготовлення дітьми найпростіших шумових інструментів із природного матеріалу. «Слухаємо мову речей», творче завдання – «уява», слухання музики – усі ці види діяльності розраховані на власну творчість дітей, повну свободу уявленню дитини й дозволяють інтерпретувати будь-який поетичний і музичний матеріал відповідно до внутрішніх почуттів, наявного досвіду.

Інноваційну методику розвитку творчих здібностей школярів на основі пісенного фольклору достатньо ефективно та результативно впроваджують вчителі-практики. Серед запропонованих методик, що виступають підґрунтям для якісної шкільної музичної освіти й сприяють «удосконаленню мистецько-технологічних шляхів її реалізації» слід виокремити «Відеосольфеджіо на основі українських народних мелодій» (Стець, Кишакевич, 2021, с. 167). Унікальність навчально-методичного комплексу полягає у поєднанні новітніх технологій у галузі методики навчання музики з творчим переосмисленням української пісенності. «Відеосольфеджіо» здійснює активізацію усіх можливих форм опанування інформацією: візуальної, слухової, тактильної, кінестетичної тощо. Запропонований комплекс, на нашу думку, є корисним для молодших учнів загальних середніх закладів та спеціалізованих мистецьких закладів. Використання сучасних інтерактивних методів та форм навчання (відеовправи, ребуси, головоломки тощо) дає змогу зробити навчання цікавим і водночас корисним.

У контексті аналізу сучасних методик викладання музичного мистецтва цікавим є наукові розвідки, які базуються на використанні особистісно орієнтованих технологій музичного навчання учнів. Методика передбачає залучення дитини до народного музичного середовища, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем та учнем, стимулювання розвитку творчого потенціалу кожного учня у різних видах музичної діяльності. Вона базується на використанні урочних, позакласних форм

роботи та навчальних методів особистісного спрямування: створення емоційних ситуацій у процесі вивчення пісенного фольклору, використання ігрових методів народного музикування, методів рольової гри у процесі відтворення народнопісенних обрядів, інсценізації, діалогу, обговорення музичних вражень, мистецьких проєктів, творчих завдань, варіативності інтерпретаційного процесу, художньо-творчої імпровізації та ін. (Стець, Кишакевич, 2021).

Заслугує на увагу методика формування художніх смаків старшокласників у процесі вокального навчання в позаурочний час. Розроблена методика вирізняє педагогічні умови, такі як: систематичне проведення паралелей між оцінкою художнього твору педагогом та оцінкою, даною учнем самостійно; поєднання педагогічної вимогливості із педагогічною підтримкою оцінювальної та виконавської діяльності старшокласників; узгодження змісту поточних занять із завданнями публічної демонстрації художньо-навчальних досягнень учнів (Стець, Кишакевич, 2021).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, аналізуючи все вище зазначене можна стверджувати, що одним з важливих завдань освітнього розвитку є розвиток творчої особистості, яка буде здатна до прояву власного потенціалу й самореалізації, що стане першим щаблем до духовного, культурного та естетичного збагачення індивіду.

Художньо-творча діяльність, окреслений особистісно орієнтований підхід до організації художньо-творчого самовираження учнівської молоді спрямований на забезпечення саморозвитку, формування художньо-творчого асоціативного мислення, пізнання себе та самовизначення через взаємодію з різними видами мистецтва. Творчо-діяльнісне самовираження відкриває перед особистістю широкий простір для розвитку уяви та розуміння власних емоцій, сприяє набуттю досвіду емоційного переживання, навичок художньо-естетичної діяльності. Використання синтезу різних видів мистецтв – розширює кругозір та сприяє активному комплексному пізнанню об'єктів краси.

Запропоновані методики формують мотивацію до навчання, викликають неабиякий інтерес до музичного мистецтва, сприяють успішній самореалізації особистості, відкривають шлях удосконаленню музичної практики в спеціалізованих закладах освіти, внесенню інноваційних перетворень у методику викладання музичного

мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Подальшого розгляду потребують дослідження розробки сучасних методичних прийомів та технологій, що сприяють внесенню інноваційних перетворень у методику викладання музичного мистецтва.

Список бібліографічних посилань

- Арістова, 2014 – Арістова, Л.С. (2014). Методика викладання музичного мистецтва в 1 класі: методичний посібник. Миколаїв: ОППО. 128 с.
- Жорняк, 2007 – Жорняк, Б.Є. (2007). Урок музики у молодших школярів в системі особистісно-орієнтованого навчання. *Проблеми педагогічних технологій: науковий збірник*, 1–4(34–37): 180–187.
- Масол, 2006 – Масол, Л.М. (2006). Методика навчання у початковій школі: посібник для вчителів. Харків: Веста: Ранок. 256 с.
- Міщиха, 2007 – Міщиха, Л.П. (2007). Психологія творчості: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Гостинець. 448 с.
- Науменко, 2015 – Науменко, С.І. (2015). Психологія музичної діяльності. Чернівці: Видавничий дім «Родовід». 408 с.
- НУШ порадник, 2017 – Нова українська школа: порадник для вчителя (2017) / заг. ред. Бібік Н.М. Київ: Видавничий дім «Плеяди». 206 с.
- Савенішева, 2019 – Савенішева, С.С. (2019). Емоційна саморегуляція: підходи до визначень у зарубіжній психології. *Світ науки. Педагогіка та психологія*, 1(7):1–8.
- Стець, Кишакевич, 2021 – Стець, Г.В., Кишакевич, С.В. (2021). Сучасні методики викладання музичного мистецтва у закладі середньої освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 83: 165–168.
- Шульга, 2020 – Шульга, Л.М. (2020). Творче самовираження дітей в художньо-практичній діяльності: синергетичний підхід. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*, 3(36). Ч. I: 182–188.

References

- Aristova, L.S. (2014). Methodology of teaching musical art in the 1st grade: a methodological manual. Mykolaiv: Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education. 128 p. [in Ukr.].
- Zhornyak, B.E. (2007). Music lesson for junior schoolchildren in the system of personality-oriented learning. *Problems of pedagogical technologies: scientific collection*, 1–4(34–37): 180–187 [in Ukr.].
- Masol, L.M. (2006). Teaching Methods in Primary School: A Guide for Teachers. Kharkiv: Vesta: Publishing House "Ranok". 256 p. [in Ukr.].
- Mishchychka, L.P. (2007). Psychology of Creativity: A Textbook. Ivano-Frankivsk: Publishing House "Gostinets". 448 p. [in Ukr.].
- Naumenko, S.I. (2015). Psychology of musical activity. Chernivtsi: Publishing house "Rodovid". 408 p. [in Ukr.].
- New Ukrainian School: A Teacher's Guide (2017). In N.M. Bibik (ed.). Kyiv: Pleiady Publishing House. 206 p. [in Ukr.].
- Savenisheva, S.S. (2019). Emotional self-regulation: approaches to definitions in foreign psychology. *World of science. Pedagogy and psychology*, 1(7): 1–8 [in Ukr.].
- Stets, G.V., Kyshakevich, S.V. (2021). Modern methods of teaching musical art in a secondary educational institution. *Scientific journal of the NPU named after M.P. Dragomanov. Series 5. Pedagogical sciences: realities and prospects*, 83: 165–168 [in Ukr.].
- Shulga, L.M. (2020). Creative self-expression of children in artistic and practical activities: a synergistic approach. *Bulletin of the Zaporizhzhia National University. Pedagogical Sciences*, 3(36). Voi. I: 182–188 [in Ukr.].

KOZHEVNIKOVA Larisa

Ph.D in Pedagogy, associate professor at the Department of musical art and Teaching Methods,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

MALASHEVSKA Iryna

Ph.D in Pedagogy, associate professor at the Department of musical art and Teaching Methods,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

ZAKHARCHENKO Alla

senior teacher at the Department of musical art and Teaching Methods,
Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav

**ARTISTIC AND CREATIVE ACTIVITIES AS A METHOD OF SELF-EXPRESSION OF STUDENTS
IN GENERAL AND SPECIALIZED ART EDUCATION**

Summary. *Acquiring the key student's competences necessary for further successful self-realisation is at the center of the transformation educational processes.*

Reveal the essence of a personality-oriented approach to creative expression in the organization of students creative activities is the purpose of this article. Creative and active self-expression shows many possibilities for developing imagination and understanding your own emotions. Thanks to art, people learn to think critically, solve problems creatively, and develop sensitivity to the beauty of the world.

Creative self-expression in artistic and practical activities in educational institutions is aimed at ensuring self-development, the formation of artistic and creative associative thinking from the standpoint of openness and co-creation.

New type of relationship between the teacher and the student, which involves creating conditions for the production of processes of active creation of knowledge by the individual; mutual assistance and cooperation, joint, creative development of the world; dialogical interaction between the individual is the basis for the implemental of

the personality-oriented approach. The analysis of modern research on this issue shows that the full perception of music requires the work of associative, motor, auditory and logical memory.

Developed emotional intelligence and emotional self-regulation are the key to an individual's mental and physical health, ability to empathize, and compassionate attitude towards other people. The presented modern methods of teaching music in secondary education. The proposed methods form motivation to learn, generate great interest in the art of music, contribute to the successful self-realization of the individual, and offer a way to improve practice and innovative changes in the methodology of teaching music.

Keywords: *artistic and creative activity; personality-oriented approach; general secondary art education; specialized art education; artistic and creative associative thinking; creative expression.*

*Одержано редакцією 30.04.2025
Прийнято до публікації 14.05.2025*